

הוראה יעילה באוניברסיטה: מתיאוריה למעשה

חטיבה, נ. (1997).

הוצאת רמות - אוניברסיטת תל אביב

ISBN 965-274-234-1

252 עמודים.

ספר זה עוסק באופן ממוקד בנושאי הוראה באוניברסיטה ובמכללה. הספר מציע לאנשי סגל בכל הדיסציפלינות ידע וכלים להבנת תהליכי ההוראה שלהם ולשיפורם, כך שהוראתם תעזור לסטודנטים ללמוד באופן מעמיק, מעניין ויעיל. הספר מציג מודל להוראה יעילה - הוראה המביאה ללמידה יעילה של הסטודנטים - המבוסס על ארבעה ממדי-על להוראה טובה. לכל ממד-על מציג הספר אסטרטגיות וטכניקות העוזרות למורה להשיג תפקוד גבוה בממד זה. החומר מבוסס על רקע תאורטי הלקוח ממחקר בתחומי החינוך, הפסיכולוגיה, הסוציולוגיה והתקשורת, על ניסיונה האישי של המחברת בעבודתה רבת השנים עם אנשי סגל באוניברסיטה לשיפור הוראתם, על ניתוחים שערכה לגבי עשרות רבות של שיעורי מרצים מצטיינים הן בתצפיות והן מהקלטות בווידיאו וגם על הערות רבות שנכתבו על ידי סטודנטים בשאלוני הערכה של המרצים שלהם. הערות כאלו, המובאות בספר, הן מאירות עיניים ומציגות את תפיסות התלמידים ועמדותיהם לגבי היבטים מגוונים של ההוראה באוניברסיטה.

הספר מתרכז בשיטת ההרצאה שהיא שיטת ההוראה הנפוצה ביותר בלימודי התואר הראשון. אולם הספר מציע גם שיטות להפעלת התלמידים בזמן ההרצאה, והדברים המובאים בו מתאימים ללא ספק גם לשיטות הוראה אחרות. כמו כן, הספר עוסק, מעבר לממדים, אסטרטגיות וטכניקות של הוראה יעילה, גם בתכנון/עיצוב הוגן של מבחן ודרכים להערכה הוגנת שלו, במתן מטלות בית מועילות, בתכנון הקורס והשיעור, בניצול יעיל של זמן השיעור ובשיעורי תרגול. הנספחים בספר מסכמים את טכניקות ההוראה העיקריות הכלולות בספר ומארגנים אותן ב"תבנית לתכנון השיעור" שיכולה לשמש לכל איש סגל כמדריך בהכנת השיעורים.

Key resources on teaching, learning, curriculum, and faculty development

Menges, Robert J. and Mathis, Claué B.

(1988).

Jossey-Bass Publishers.

<http://www.josseybass.com>

ISBN 1-55542-118-0

600 עמודים.

ספר זה הוא מדריך מקיף ביותר מ-600 ספרים ומאמרים על הוראה, למידה, תכניות לימודים ופיתוח סגל/קידום ההוראה במכללות ואוניברסיטאות. אמנם הספר יצא לאור לפני כ-13 שנים ולפיכך אינו כולל את הפרסומים הרבים של השנים האחרונות, אולם לא פורסם מאז ספר סקירה דומה, והמקורות המדווחים בספר זה ראויים לעיון משום שהם פורשים את בסיס הידע הכללי של התחום.

הספר מציג הערכה ביקורתית לגבי התאוריה והמחקר בארבעת הנושאים הללו (הוראה, למידה, תכניות לימודים ופיתוח סגל), אך הוא יותר מרשימת מקורות קריאה עם תגובות והערות לגבי כל מקור. הוא מראה איך התחום של הוראה/למידה בחינוך הגבוה התפתח, ומאיר את התרומות שהשפיעו יותר מכול על התפתחות התחום. הספר פותח בהצגת החינוך הגבוה כשדה מחקר, עם כיוונים מובילים בספרות על ארבעת הנושאים. הפרק השני עוסק בהוראה ויעילות ההוראה: בתכנון ההוראה, הפרקטיקה של ההוראה בכיתה, הערכת ההוראה ודרכים לשיפור. הפרק השלישי עוסק בסטודנטים ובתהליך הלמידה: הלומדים והתפתחותם, תהליכי למידה והערכת הסטודנטים והלמידה. הפרק הרביעי מתמקד בתכניות הלימודים במכללות ובאוניברסיטאות: ההיסטוריה והפילוסופיה שלהן, חדשנות בתכניות לימודים, והערכה של תכניות לימודים ושל פרויקטים מיוחדים. הפרק החמישי מציג מטרות, כיווני פעולה וגישות הקשורים לפיתוח אנשי הסגל וההוראה. הפרק השישי מציג רשימת כתיבי עת, מאגרי מידע ממוחשבים ומקורות נוספים, המיועדת לאנשי תאוריה ומעשה המעוניינים להתפתח בנושאי החינוך הגבוה. הפרק האחרון עוסק בנושאים שונים: הכשרה להוראה של מתרגלים/סטודנטים לתארים גבוהים, נושאים ושיטות למחקרים בעתיד ועוד.

מן המדף

במדור זה נציג מידע על מקורות קריאה לגבי הוראה, למידה, תכניות לימודים ופיתוח/קידום סגל ההוראה בחינוך הגבוה. המדור יציג ספרים, חוברות, מאמרים, שלונים ופרסומים אחרים בדפוס או באינטרנט. כמו כן נציג מידע על סדרי הוראה: קלטות אודיו ווידאו, דגמים, תוכנות ולומדות מחשב, וכדומה. הקוראים מוזמנים לתרום מהידע האישי שלהם ולשלוח לנו מידע על מקורות רלוונטיים.

Taking teaching seriously: Meeting the challenge of instructional improvement

Paulsen, Michael B. and Feldman, Kenneth A. (1995).

ASHE-ERIC Higher Education Report No.

2. Washington, D.C.: The George

Washington University, Graduate School of Education and Human Development.

<http://www.eric.org/publications/ash>

ISBN 1-878380-66-4

165 עמודים.

ספר זה, המבוסס על סקירה נרחבת של הספרות, מציג מודל עם אסטרטגיות מגוונות לשיפור ההוראה באוניברסיטה ובמכללה. המודל מתמקד במגוון שיטות לקבלת משוב על ההוראה ובשימוש במקורות מגוונים לשם כך כמו עמייתים, יועצי הוראה, ראשי יחידות אקדמיות, סטודנטים, וגם על ידי הערכה עצמית. כמו כן, לשם שיפור ההוראה, הכרחי שתשרור במוסד האקדמי תרבות התומכת בהוראה ומניעה (מלשון מוטיבציה - הניעה) את אנשי הסגל לשפר את הוראתם. העיקרון בבסיס המודל הוא קידום המוטיבציה של המרצים לשפר את הוראתם. השיפור יחול דרך שינוי תפיסותיהם ועמדותיהם כלפי ההוראה והתלמידים וגם דרך שינוי של התנהגויות

ההוראה שלהם בכיתה.

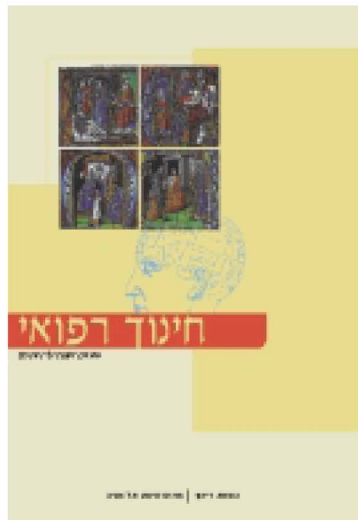
הספר מציע לראשי כל מוסד אקדמי השואף ליצירת תרבות/אווירה התומכת בהוראה ובשיפורה, מבחר של שיטות להשגת מטרה זו ומציג את רשימת הרכיבים ההכרחיים להשגתה. כמו כן מציג הספר מגוון אסטרטגיות שמורים יכולים להשתמש בהן לשם קבלת משוב מועיל על הוראתם וגם אסטרטגיות לשיפור ההוראה. הסטודנטים מהווים רכיב מאוד חיוני של מתן משוב מועיל למרצים והספר מציע שיטות שונות לשמיעת קולם של הסטודנטים לגבי תהליכי ההוראה ולגבי השפעתה על למידתם. הספר מציג גם דרכים שונות בהן עמיתים, יועצי הוראה וראשי יחידות אקדמיות (דיקנים, ראשי בתי ספר/ מחלקות) יכולים לתרום לשיפור ההוראה. בייחוד מודגשות אסטרטגיות שונות, שיועצי הוראה ואנשים אחרים המאיישים מרכזי הוראה בקמפוסים יכולים להשתמש בהן בעבודתם עם אנשי הסגל לשם שיפור ההוראתם. פרק מיוחד מוקדש לעזרה למרצים חדשים החסרים ניסיון בהוראה.

ספרים בעריכה

החינוך הרפואי בישראל: הכרת הרופא ובעלי מקצועות בתחומי הבריאות.

נטע נוצר ועמיתיה לוי.
(עורכים) (2000).
הוצאת דיונון
274 עמודים.

ספר זה עוסק בחינוך רפואי בארץ. הספר מכיל מאמרים שהתפרסמו בעיתון "הרפואה", המדווחים על העשייה והמחקר בנושא בחמישים השנים

האחרונות. רפיקי מלווים את ההתפתחות והתפיסה של בתי הספר לרפואה בארץ והמחשבה החינוכית - רפואית בעולם. כמו-כן, מובאים מאמרים על אודות ההכשרה וההערכה של רופאים עולים חדשים, וההוראה בשלבי הסטודיה וההתמחות הרפואית. זאת ועוד, בספר פרק מיוחד העוסק במחקרי הערכה שהתבצעו בארץ וכן מובאות תכניות לימודים ייחודיות בנושאים מגוונים העשויים לתרום למפתחי תכניות חדישות.

Using active learning in college classes: A range of options for faculty

Sutherland, Tracey E. and Bonwell, Charles C. (Eds.) (1996).
Jossey-Bass Publishers. New Directions for Teaching and Learning, 67.
<http://www.josseybass.com>
ISBN 0-7879-9933-4
101 עמודים.

ספר זה מציג שבעה פרקים העוסקים במעורבות הפעילה של התלמידים בתהליך הלמידה. כולם מבוססים על ארבע ההנחות הבאות:

1. למידה פעילה היא הכרחית ללמידת הסטודנטים.
2. כדי שלמידה פעילה תנוהל בהצלחה בכיתה, יש לתכנן ולהבנות בקפדנות את אופן הפעלתה בכיתה.
3. בחירת האסטרטגיות ללמידה פעילה תלויות במטרות הקורס, סגנון ההוראה, ורמת הניסיון של הסטודנטים עם התוכן והפעילויות.
4. ניתן לראות את הגישה ללמידה פעילה כנמצאת על רצף, החל מפעילויות פשוטות הנמשכות זמן קצר ועד לפעילויות ארוכות ומורכבות. הספר מכיר בכך שמרצים רבים מתנגדים לשילוב למידה פעילה בשיעוריהם משום שהם חוששים לכישלון - לרעש בכיתה, לחוסר השתתפות של הסטודנטים, לבזבוז זמן וכדומה. הוא מציע למרצים שכדי לצמצם את הסיכונים, הם יכולים לשמור על שיטת ההוראה המקובלת עליהם, על פי רוב הרצאה, אך לשלב בה הפעלה של הסטודנטים. הם יכולים להתחיל מפעילויות קצרות ופשוטות ולתכנן אותן בקפדנות כך שתעסקנה

את הסטודנטים במשימות מיוחדות המותאמות להם. הספר מציג טכניקות אחדות ללמידה פעילה ושימוש במחשבים ובטכנולוגיות אחרות למטרה זו.

Student ratings of instruction: Issues for improving practice

Theall, Michael and Franklin, Jeniffer (Eds.) (1990).
Jossey-Bass Publishers. New Directions for Teaching and Learning, 43.
<http://www.josseybass.com>
ISBN 1-55542-817-7
135 עמודים.

ספר זה כולל תשעה פרקים העוסקים בהיבטים שונים של דירוג הסטודנטים את המרצים, במטרה לשפר את ההוראה. הספר מדווח על תוצאות קונסיסטנטיות של מחקרים שנערכו במשך למעלה מ-30 שנה בנושא זה והוא מבוסס על ההכרה כי דעות ותפיסות הסטודנטים יכולות לספק מידע חשוב על ההוראה ולשמש בסיס לפעילויות לשיפורה. יש גם דיון בסטודנטים כמעריכי הוראה. בין הנושאים הנידונים:

- א. היבטים של ההוראה שלא ניתנים כלל להערכה מסודרת ומובנית ובודאי לא על ידי הסטודנטים.
- ב. רב הממדיות של הערכת ההוראה.
- ג. דרכים להתגבר על הבעיות המתעוררות בהקשר להערכת המרצים על ידי הסטודנטים.
- ד. נושאים אתיים ומוסריים הקשורים בהערכת ההוראה על ידי הסטודנטים הנוגעים לסטודנטים כמעריכים, למרצים ולאדמיניסטרטורים.
- ה. התקפות והמהימנות של הערכת הסטודנטים את המרצים בשאלונים.
- ו. איך לפרש נכון את דירוגי הסטודנטים את המרצים ואיך להשתמש בהם באופן הוגן לקבלת החלטות (כמו קביעות וקידום) לגבי אנשי סגל מדיסציפלינות שונות.
- ז. איך להפיג את התנגדות המרצים להערכתם בשאלונים על ידי הסטודנטים.